

SEZONA 1921/22 · ŠTEVILKA 6.

I'VAV POTIC

GLEDALIŠKI LIST

IZDAJA UPRAVA NA
RODNEGA GLEDALIŠKA
V LJUBLJANI · UREJA
MILAN PUGELJ

CENA 2

Spored za 6. teden.

Drama

Sobota,	5. novembra	— Kozarec vode.	C
Nedelja,	6. novembra	— Golgota.	Izven.
Poned.,	7. novembra	— Oče.	E
Torek,	8. novembra	— Zaprto.	
Sreda,	9. novembra	— Revizor.*	Izven.
Četrtek,	10. novembra	— Komedija zmešnjav.	Izven.
Petek,	11. novembra	— Revizor.	D

Opera

Sobota,	5. novembra	— Rigoletto.	D
Nedelja,	6. novembra	— Bohème.	Izven.
Poned.,	7. novembra	— Zaprto.	
Torek,	8. novembra	— Boris Godunov.	A
Sreda,	9. novembra	— Bohème.	E
Četrtek,	10. novembra	— Rigoletto.	B
Petek,	11. novembra	— Evangeljnik.	C

* Dr. Ivana Prijatelja prevod Gogoljevega „Revizorja“ je pravkar izšel v I. zvezku „Gledališke knjižnice“ in je na prodaj pri gledališki blagajni, pri biljeterjih in v vseh knjigarnah.

KOZAREC VODE

Veseloigra v petih dejanjih, Spisal Eugène Scribe; prevel
O. Župančič.

Režiser: BORIS PUTJATA.

Kraljica Ana	ga Šaričeva.
Vojvodinja Marlborough	ga Zofija Borštnikova.
Henri de Saint-Jean, vicomte de Bolingbroke	g. Putjata.
Masham, praporščak v gardnem polku	g. Železnik.
Abigaila, sorodnica vojvodinje . .	gna Vera Danilova.
Marki de Torcy, poslanec Ludo- vika XIV.	g. Šubelj.
Thompson, vratar kraljičin	g. Smerkolj.
Lady Abermale	gna Bergantova.

Godi se v Londonu v saint-jameski palači.

V četrtem dejanju plešeta ga Poljakova in gna Nikitina
menuet.

GOLGOTA

Drama v treh dejanjih. Spisal Sergjan Tucić.

Režiser: ROGOZ.

On			g. Šest.
Makarij, prior			g. Kralj.
Demetrij,	} redovniki }	}	g. Rogoz.
Apolonij,			g. Šubelj,
Severin,			g. Kovič.
Hilarij,			g. Gabrič.
Polikarp,			g. Strniša.
Kvirin,			g. Smerkolj.
Ciril,			g. Mušič.
Evzebij,			g. Medven.
Pelegrija, samostanski vratar			g. Plut.
Žena			ga Rogozova.
Ljubimec			g. Gaberščik.
Sluga			g. Bitenc.

O Č E

Drama v treh dejanjih. Spisal Alojz Jirásek. Poslovenil
Fran Albrecht.

Režiser: ROGOZ.

Kopecky, kmet			g. Gregorin.
Njegova žena			ga Danilova.
Anton, pravnik	} njuni otroci {	{	g. Železnik.
Vaclav			g. Terčič.
Ana			gna Bergantova.
Divišek, četrtgruntar			g. Rogoz.
Jan, abiturijent	} njegova sinova {	{	g. Drenovec.
Bobeš			g. Plut.
Janač, pravnik			g. Gabrič.
Křivda, imenovan dr. Smetana			g. Kralj.
Vašina	} bajtarja {	{	g. Ločnik.
Jilek			g. Medven.
Pelunkova			gna Rakarjeva.
Prvo vaško dekle			gna Gorjupova.
Prvi vaški deček			g. Kovič.
Drugi „ „			g. Šubelj.
Prva	} vaščanka {	{	gna Rovanova.
druga			gna Lehmanova.
tretja			gna Sturmova.

Romarji, mladeniči, mladenke, godci, vaščani. Dejanje se
vrši na vzhodnem Češkem.

REVIZOR

Komedija v petih dejanjih. Spisal Nikolaj Vasiljevič Gogolj,
preložil Ivan Prijatelj.

Režiser: BORIS PUTJATA.

- Anton Antónovič Skvoznik - Dmuha-
nóvskij, mestni poglavar g. Putjata.
Ana Andréjevna, njegova žena . . . ga Škerlj-Medvedova k. g.
Márja Antónovna, njegova hči . . . gna Vera Danilova.
Luká Lukič Hlópov, šolski nadzornik . . . g. Ločnik.
Njegova žena gna Bolotova.
Amos Fjódorovič Ljápkin-Tjápkin,
sodnik g. Kuratov.
Artémij Filípovič Zemljanika, oskrbnik
dobrodelnih zavodov g. Danilo.
Iván Kuzmič Špékin, poštar g. Peček.
Peter Ivánovič Dóbčinskij,) mestna) g. Lipah.
Peter Ivánovič Bóbčinskij,) graščaka) g. Železnik.
Iván Aleksándrovič Hlestakóv,
uradnik iz Peterburga g. Gradiš.
Osip, njegov sluga g. Kralj.
Kristiján Ivánovič Hiebner, okrožni
zdravnik g. Kovič.
Stjepán Ivánovič Korobkin, ugleden
mož mesta g. Mušič.
Njegova žena gna Mira Danilova.
Stjepán Iljič Uhovjórtov, policijski
nadzornik g. Strniša.
Svistunóv,) stražnika { g. Bitenc.
Deržimorda,) { g. Šubelj.
Abdúlin, trgovec g. Medven.
Prvi trgovec g. Smerkolj.
Drugi trgovec g. Kudrič.
Fevronija Petrónna Pošljópkina, klu-
čavničarka ga Juvanova.
Podčastnica gna Rakarjeva.
Miška, poglavarjev sluga g. Gabrič.
Natakar gna Gorjupova.
- Gosti moškega in ženskega spola, trgovci, meščani, prosivci.

Dekoracije je po načrtih g. Haritonova izvršil g. Skružny. Kostume sta
izdelala po načrtih g. Šadikova ga Waldsteinova in g. Raztresen.

Komedija zmešnjav

Veseloigra v petih dejanjih (4 slikah). Spisal Wiliam Shakespeare. Prevel Oton Župančič.

Režiser: O. ŠEST.

Solinus, vojvoda efeški	g. Gaberščik.
Aegeon, trgovec iz Sirakuze	g. Ločnik.
Emilija, Aegeonova žena, opatica v Efezu	gna Rakarjeva.
Antifolus Efežan, } dvojčka, sinova	g. Kralj.
Antifolus Sirakužan, } Aegeona in Emilije	g. Šest.
Dromio Efežan, } dvojčka, služabni-	g. Daneš.
Dromio Sirakužan, } ka Antifolov	g. Plut.
Baltazar, } trgovci	g. Kovič.
Pietro, }	g. Kuratov.
Antonio, }	g. Lipah.
Angelo, zlatar	g. Gregorin.
Ščip, šomašter in zagovornik	g. Peček.
Adrijana, žena Antifola Efežana	ga Danilova.
Lucijana, njena sestra	gna M. Danilova.
Miranda, krčmarica	gna Bergantova.
Ječar	g. Štrniša.
Sluga Adrijane	g. Šubelj.

Sodni sluge, dvorjani, stražniki, redovnice, rabelj.

Dejanje se vrši v Efezu.

Po tretji sliki daljša pavza.

RIGOLETTO

Opera v treh dejanjih. Besedilo po Viktora Hugoja drami „Le roi s'amuse“, napisal F. M. Piave, preložil A. Funtek. Vglasbil Giuseppe Verdi.

Dirigent: A. NEFFAT. Režiser: GJ. TRBUHOVIC.

Vojvoda mantovski (tenor)	g. Drvota.
Rigoletto, njegov dvorni šaljivec (bariton)		g. Levar.
Gilda, hči Rigolettova (sopran)	ga Lovšetova.
Giovanna, njena varuhinja	ga Smolenskaja.
Sparafucile, bandit (bas)	g. Zupan.
Maddalena, njegova sestra (alt)	gna Kalouskova.
Monterone (bas)	g. Terčič.
Borsa,	} dvorniki {	(tenor) g. Mohorič.
Marullo,		(bariton) g. Zorman.
Ceprano,		(bas) g. Perko.
Grofica Ceprano (sopran)	gna Pretnarjeva.
Paž (sopran)	gna Ponikvarjeva.
Stražnik (bariton)	g. Pip.

Dvorne dame in kavalirji. Godi se v Mantovi in okolici v XVI. stoletju.

Prva vprizoritev l. 1851 v Benetkah.

I. Slavnost pri vojvodi. Vojvoda pripoveduje svojemu dvorniku Borsi o neki deklici, ki jo je videl v cerkvi. Všeč pa mu je tudi grofica Ceprano. Stari Monterone, čigar hčer je bil vojvoda zapeljal, ga kliče brezuspešno na odgovor. Rigoletto, dvorni šaljivec, zasmehuje Monterona, ta pa prekolne vojvodo in Rigoletta. Monterona odvedejo v ječo. — Premena. Ulica. Rigolettov dom. Gilda presrečno pozdravi prihajajočega očeta Rigoletta. Ko čuje Rigoletto korake, hiti gledat, kdo prihaja, med tem pa smukne skozi vrata vojvoda, preoblečen v študenta, podkupi varuhinjo Giovanni in se skrije. Ko Rigoletto odide, se vojvoda približa Gildi, ki ga ljubi, odkar ga je videla v cerkvi. Prisežeta si zvesto ljubezen, vojvoda odide. Na ulici so vojvodovi kavalirji, ki naj Gildo ugrabijo. Prihajajoči Rigoletto vpraša, kaj nameravajo. Rečejo mu, da imajo nalog, ugrabiti grofico Ceprano, bivaajočo nasproti. — Rigoletto naj se, kakor oni, maskira in naj jim pomaga. Ko lažnjivi kavalirji odvedejo Gildo, spozna Rigoletto, kako kruto so ga prevarili.

II. Dvorana. Kavalirji pripovedujejo vojvodi, da je Gilda že tu v sosednji sobi. Vojvoda hiti k njej.

Rigoletto se dela veselega. Ko hoče k hčeri, mu kavalirji branijo. Gilda je čula očetov glas in prihiti k njemu. Kavalirji odidejo. Gilda prizna, da ljubi svojega zapeljivca. Rigoletto misli le še na osveto, zaman prosi Gilda milosti.

III. Ulica. Krčma Sparafucilova. Rigoletto je najel bandita Sparafucila, naj umori nocoj vojvodo, ki zahaja v to krčmo zaradi lepe plesalke Maddalene, sestre Sparafucilove. Maddalena ve o namesravanem umoru, hoče pa vojvodo rešiti, ker ji je všeč, zato predlaga bratu, naj umori kogarkoli, da ne bo ob zaslužek. Vse to pa čuje Gilda ter sklene, žrtvovati se za vojvodo. Nevihta narašča, Gilda, preoblečena v moško obleko, išče zavetja v krčmi, potrka in komaj vstopi, zabodena umrje. Rigoletto zahteva mrtvega vojvodo, Sparafucile mu prinese zavitega mrliča, — kar se začuje glas vojvodov. Rigoletto pogleda mrliča, vidi svojo hčer in se zgrudi nanjo.

La Bohème

Opera v 4 dejanjih. Po H. Murger-ju napisala G. Giacosa
in L. Illica, uglasbil G. Puccini.

Dirigent in režiser: F. RUKAVINA.

Rudolf, poet (tenor)	g. Kovač.
Marcel, slikar (bariton)	g. Romanovski.
Schaunard, glasbenik (bariton)	g. Trbuhovič.
Collin, filozof (bas)	g. Zupan.
Mimi (sopran)	gna Žikova.
Musette (sopran)	gna Thalerjeva.
Alcindor (bas)	} g. Zorman.
Benoit (bas)	
Parpignol (tenor)	g. Mohorič.
Carinski stražnik (bas)	g. Drenovec.

Dijaki, šivilje, meščani, prodajalci, vojaki, natararji, otroci.

Godi se v Parizu približno leta 1830. Prva vprižoritev
leta 1897. v Turinu.

I. V manzardi. Pesnik Rudolf in slikar Marcel zmrzujeta v nezakurjeni sobi, premišljuječ, kako bi jo ogrela. Rudolf se odloči žrtvovati svoj rokopis neke drame, zakuri ž njim in oba se pri peči veselita toplote. Pridružita se jima filozof Collin in glasbenik Schaunard. Poslednji je bil k sreči zaslužil nekoliko srebrnjakov s tem, da je na željo nekega Angleža toliko časa sviral, dokler ni poginil papagaj, ki je bil Angležu nadležen.

Četvorica umetnikov pozabi vse nadloge siromaštva, popiva veselo, razuzdano, ali kruta usoda že prihaja v osebi hišnega gospodarja Benoit-a, ki prinese pobotnico za 3 mesečno stanarino. Ali naši umetniki se ne dajo z lepa preplašiti; z najsladkejšimi besedami vabijo Benoit-a naj ž njimi pije, kar se jim tudi kmalu posreči. Benoit sicer poskuša dobiti denar, ali četvorica se ne uda in Marcel omeni, da je bil Benoit, dasi je oženjen, nedavno zvabil v past mlado krasotico. Četvorica hlini razljučenost, očita Benoit-u nečistost, ter ga končno pahne skozi vrata. Rudolfovi prijatelji odhajajo v kavarno, on pa obljubi priti za njimi, ker hoče končati neko pesniško delo. Mračni se že in delo pesniku ne gre izpod rok; kar potrka nekdo na vrata. Rudolf odpre, vstopi Mimi, njegova sosedka, ki ji je ugasnila sveča. Šibka deklica namah omedli, Rudolf se trudi, pomagati ji, toda ona se predrami in hoče oditi; prižgana sveča ji na pragu spet ugasne, prižge jo vnovič in zdaj zapazi, da je izgubila ključ svoje sobe, ko je omedlela. Oba iščeta ključ v temi.

Rudolf ga najde in vtakne v žep. Dražestna deklica je pesnika očarala, ali tudi ona že gori zanj, v razgovoru si vzajemno razodeneta ljubezen ter skleneta ostati skupaj. Srečna se napotita za prijatelji v kavarno.

II. Na trgu v quartier latin. Veselo vrvenje pred kavarno „Momus“. Tudi naša četvorica je tu, Rudolf v družbi z Mimi. Snidejo se v kavarni in popivajo. Marcel je slabe volje, ker ga je bila zapustila Musette, ki je sedaj ljubica bogatega starikavega gizdalina Alcindora. Kar se prikaže znana krasotica Musette, za njo Alcindor. Musette takoj zapazi svojega Marcela in sede nalašč k sosedni mizi, blizu njega, da ga zopet pridobi. Na poti pa ji je Alcindor, zato hlini bolečine na nogi, češ, čevlji jo tišči. Alcindora pošlje s čevljem k bližnjemu čevljarju, tako se ji je mogoče združiti z Marcelom, ki jo spet radostno sprejme. Začuje se vojaška godba. Ko pride mimo, se ji vesela množica pridruži, na čelu je naša četvorica z Mimi in Musette, prepustivši plačilo računa v kavarni Alcindoru.

III. Pri barieri d'Enfer. Rudolf in Mimi ne živita več složno, ljubezen Musette in Marcela je tudi že precej zrahljana. Marcel, Rudolf in Musette popivajo v veseli družbi v gostilni, Mimi pride in prosi Marcela za svet. Marcel pravi, naj se ločita, Mimi meni, da bi bilo res najbolje tako. Ker Rudolf baš prihaja iz krčme, svetuje Marcel, naj Mimi odide. Mimi gre, ali skriva se v bližini. Marcel opominja Rudolfa, naj ne bo ljubosumen, naj se spravi z Mimi in spet v ljubezni veselo z njo živi. Rudolf pravi, da iskreno ljubi svojo Mimi, da je pa njegova ljubav ne more oteti preteče smrti, sumljivi kašelji da jo ugonobi. Skrita Mimi je vse čula, stopi k Rudolfu in hoče poslavljajoč se oditi. On ji prigovarja, ali ona pravi, da hoče zopet biti sama in izdelovati umetne cvetice kakor poprej. Ganjena vzameta slovo in odideta. Musette in Marcel sta se zopet sprla in se jezna razideta.

IV. V manzardi. Siromašna četvorica uganja svoje burke, kar prihiti Musette in pové, da ji sledi na smrt bolna Mimi. Hitro ji pomagajo vsi, položijo jo na posteljo in kmalu ji toliko odleže, da more govoriti. Da morejo preskrbeti zdravil, sklenejo, zastaviti in prodati kar kdo more; Mimi in Rudolf ostaneta sama. Ko se vrnejo prijatelji, je Mimi že oslabela, mirno leži na postelji. Vsi mislijo, da spi, ali kmalu se uverijo, da je mrtva.

BORIS GODUNOV

Muzikalna ljudska drama v 7 slikah. Vglasbil M. P. Musorgski, predelal in instrumentiral N. Rimski-Korsakov. Besedilo po Puškinu in Karamzinu poslovenil C. Golar.

Dirigent: F. RUKAVINA. Režiser: BORIS PUTJATA.

Boris Godunov, ruski car (bariton) . . .	g. Levar.
Feodor, njegova (mezzosopran) . . .	gna Kalouskova.
Ksenija, otroka (sopran)	gna Kalinova.
Dojilja	ga Smolenskaja.
Knez Vasilij Ivanovič Šujski, (tenor) . . .	g. Sovilski.
Pimen, kronist, menih, (bas)	g. Zathay.
Napačni Dimitrij (Grigorij Otrepjev, tenor)	g. Kovač.
Marina Mnišek, hči vojvode iz Sandomira	gna Rewiczewa.
Varlaam } vagabunda { (bas)	g. Zupan.
Misajil } (tenor)	g. Mohorič.
Krčmarica (mezzosopran)	gna Šterkova.
Blaznik, (tenor)	g. Trbuhovič.
Telesni bojar, (tenor)	g. Bratuž.
Lovicki, } jezuita { (bas)	g. Zorman.
Cernjakovski } (bariton)	g. Perko.
Stotnik, (bas)	g. Zorman.

Glasovi iz ljudstva, bojarji, otroci bojarjev, strelci, straže, stotniki, magnati; poljske plemkinje, deklice iz Sandomira, romarji, narod. Godi se 1598—1605. — Prva vprizoritev l. 1874 v Petrogradu.

Nove dekoracije deloma po načrtu g. Sadikova, deloma po lastnem načrtu naslikal g. Skružný. Nove kostume po načrtu g. Sadikova izdelala ga Waldsteinova in g. Dobrý.

Prva slika: Boris Godunov, ki se je polastil prestola tako, da je umoril malega carjeviča Dimitrija, je kronan in stopa med slavnostno procesijo v cerkev, kjer se pokloni senci svojih prednikov. Narod ga navdušeno slavi.

Druga slika: Starček Pimen piše ruski letopis in končava z umorom Dimitrija. Navzoč je Grigorij Otrepjev, katerega

muči tudi v sanjah častiljubna misel, kako bi izrabil v svojo korist dogodek o ubitem carjeviču Dimitriju, za katerega se pozneje izda.

Tretja slika se vrši v krčmi na litvanski meji. Dva vagabunda, Varlaam in Misajil, tipična za rusko življenje, sta pripeljala sem Otrepjeva, ki je pobegnil iz samostana. Pride policija, ki išče Otrepjeva, kajti samostan ga je bil že naznanil oblasti. Toda zvitost in smelost Otrepjeva rešita.

Četrta slika se godi v sobi carja Borisa. V njegovi družini vlada prijateljstvo, toda nad glavami vseh visi težka usoda. Borisa muči zavest, da je kriv nesreče svoje rodbine in svojega naroda. Knez Šujski mu prinese zdajci vest o groznem pojavu: ubit carjevič je tu v osebi lažnega Dimitrija. Ubogi car zapade strašni oblasti svoje težke vesti.

Peta slika. Deklice slave lepoto svoje gospodarice Marine, hčerke vojvode Sandomirskega. Lažni Dimitrij je vanjo zaljubljen. Marina ni zaljubljena, temveč častihlepna. Laska ji, postati ruska carica. Zato ga podpihuje na boj in mu obljubi ljubezen, če postane car.

Šesta slika se dogaja pod mestom Kromi. Otrepjevi pristaši so načrtovali sodrgo zoper Borisa in njegovo oblast. Ravno kar zasmehuje drhal Borisovega bojarja Hruščova. V to pride od rojstva blazni Ivanič, simbol uboge Rusije, ki jo potepta vsak, komur je ljubo. Vagabunda Varlaam in Misajil agitirata uspešno za Dimitrija. Nastopita dva jezuita, ki sta simbol nesreče Dimitrija, zakaj za časa svojega vladanja je dovolil propagirati papizem. Sodrga hoče oba obesiti, prihod Dimitrija ju reši. Narod vse pozabi in gre navdušeno za Dimitrijem.

Sedma slika. Bojarji se posvetujejo v granoviti palači v Moskvi. Knez Šujski, sovražnik Borisov, jim pripoveduje o bolezni carja, ki prihaja ves v njeni oblasti. Starček Pimen — naročil ga je nalašč Šujski — pripoveduje o čudežih, ki se prikazujejo na grobu ubitega carjeviča. To pripovedovanje stre Borisu zadnje sile. Car čuti bližino smrti, poslovi se od svojega sina in hoče v samostan, da najde tam odpuščenje za svoj strašni greh. Toda umira tik svojega prestola, katerega je osvojil za tako grozno ceno.

EVANGELJNIK

Opera v 3 dejanjih. Pesnitev in glasbo zložil Viljem Kienzl.
Za slovenski oder priredil Friderik Juvančič.

Dirigent: A. BALATKA.

Režiser: G. TRBUHOVIC.

Friderik Engel, justicijar v samostanu

sv. Otmara (bas) g. Zupan.

Marta, njegova nečakinja (sopran) . . . ga Levandovska.

Magdalena, njena prijateljica (alt) . . . gna Šterkova.

Janez Freudhofer, učitelj (bariton) . . . g. Romanowski.

Matija Freudhofer, aktuar v samostanu,

njegov mlajši brat (tenor) g. Sovilski.

Kozobrad, krojač (tenor-buffo) g. Trbuhovič.

Basar, puškar (bas-buffo) g. Zorman.

Aibler, star meščan (bas) g. Perko.

Njegova žena (mezzosopran) ga Smolenskaja.

Hubrovka (sopran) ga Trbuhovičeva.

Janko, mladenič (tenor) g. Mohorič.

Deček (sopran) gna Korenina.

Nočni čuvaj (bas) g. Ižanc.

Cunjarica (mezzosopran) ga Lumbarjeva.

Lajnar, otroci, meščanje, kmetje, hlapec. Benediktinci, opat.

1. dejanje se godi v samostanu sv. Otmara na Spodnjem Avstrijskem leta 1820; 2. in 3. dejanje se vršita 30 let pozneje na Dunaju. — Prva vpriporitev l. 1895 v Berlinu.

1. dejanje. V opatiji pri sv. Otmarmu živita brata Matija in Janez, prvi aktuar, drugi učitelj. Oba ljubita Marto, hčer samostanskega oskrbnika, ki je pa vdana le Matiji. Janez zatoži brata pri oskrbniku, ki v svoji jezi odpusti Matijo iz službe.

Marta in Matija jemljeta slovo in si prisegata večno zvestobo. Janez prisluškuje in sklene iz zavisti pogubiti lastnega brata. V ta namen zaneti ogenj v samostanu, in ko hiti Matija na pomoč, so ljudje mnenja, da je on požigalec, češ, da se je hotel maščevati radi odpusta iz službe.

2. dejanje. Trideset let pozneje najdemo Matijo na dvorišču dunajske hiše, kjer oznanja evangelij in pobira mile darove. Magdalena, prijateljica Martina izza mladih dni, ga spozna. Matija ji pove, da je pretrpel po nedolžnem dvajset let v ječi. Prišedši iz nje je zvedel, da si je bila Marta v obupu vzela življenje. Odslej potuje kot evangeljnik in živi od miloščine.

3. dejanje. Magdalena je strežnica pri Janezu, ki leži na smrt bolan v mali izbi. Bolezen ga muči in peče ga vest. Tu začuje glas evangeljnikov. Magdalena ga mora poklicati k bolniku, ki svojega brata ne spozna. Janez mu razodene svoj zločin in prizna, da je uničil življenje rodnemu bratu. Matija po hudem notranjem boju pove Janezu, kdo da je, in umirajočega brata njegovega greha odveže.

Nekaj malega o Gogolju in njegovem „Revizorju“.*

Pisec „Revizorja“, Nikolaj Vasiljevič Gogolj, je prvovrstni pojav svetovne duševnosti. V ruski literaturi mu pripada sekularna vloga velikega završitelja ene štruje in započetnika druge, namreč romantike in realizma. V tem leži njegov umetnostno-pionirski pomen.

Rodil se je Gogolj dne 19. marca 1809 v malem trgu Soročincih, v tihem kotu pravljicne Ukrajine. Iz svoje ožje maloruske domovine, katero je ljubil kakor mladenič devojko vse dni svojega življenja, je imel pisatelj svoj južni temperament, bujni zanos in prekipevajoči lirizem. Od svojega očeta, dobrodušnega in lepoumnega ukrajinskega vlastelina, poizkusivšega se mimogrede tudi v vlogi pisatelja neke šaljive komedije, je podedoval dar prijetnega pripovedovanja, od svoje matere, tihe graščakinje zlatega srca in živega verskega čuvstva, zaoblečenega v fantastiko, pa zmisel za pravljice, tradicije in običaje slavnih svojih zaporoških pradedov.

Že v gimnaziji v Nježinu je nastopal v dijaških predstavah kot igravec ter se poizkusil v idilični pesnitvi po vzorcu nemškega Vossa. Srce in glavo so mu prešinjale strastne sanje o sijajni bodočnosti njegovi, prikazujoči se mu v najrazkošnejših barvah, polni časti in slave. Kakor v sveti Jeruzalem svojih sanj je po dokončani gimnaziji po Božiču 1828 romal v Petrograd, tja v severno svetovno prestolico, uverjen, da ga na bregovih mogočne Neve čaka znamenito poprišče. A tu so ga sprejele tri obligatne prijateljice vseh zanesenjaških umetnikov-začetnikov: vsakdanjost, razočaranost in beda v obeležju hladnega vseruskega uradniškega centra. Niti v gledališče, na katero se je tako veselil, ni mogel hoditi s svojimi pičlimi sredstvi. Zimo je prezmrzoval v površniku. Poizkusil je vstopiti med igravce. A njegov mojstrski način čitanja in pripovedovanja, ki je zadivljal njegove ožje prijatelje s svojo prirodno izrazitostjo in živo barvitostjo, ni ugajal petrogradskim gledališkim oblastnikom, pogrešajočim v njem takrat običajne patetike in retorike. V tem položaju je mladega Gogolja premagala vedno v njem se skrivajoča romantična sila, ki ga je vlekla nekam v neznane daljave. Strastno mladostno hrepenenje mu je risalo neke vizionarne,

* Ponatisk iz I. zvezka Gledališke knjižnice.

grandiozne načrte sreče, razumnega ter produktivnega dela, o katerih je mislil, da mu jih je usojeno udejestviti v nekih fantastičnih krajih. Vkrcal se je v Petrogradu na ladjo, da bi ž njo odplaval v Ameriko. A komaj se je začutil na morju, na tuji ladji, sredi tujih ljudi, so se mu že razpršile njegove divne sanje. Iz Hamburga se je vrnil v Petrograd, kjer se je vklenil v neko vladno pisarno kot neznatni uradnik, stiskajoč zobe pri misli, da mu je „priroda odločila dvoriščno stanovanje neznanosti v svetu“. Potem je postal učitelj v „Patriotičnem inštitutu“ in korepetitor pri neki gospe Longinovi. Seznanil se je s Puškinom, ki ga je uvedel v literarne salone aristokratskih družin. Njegovo razpoloženje v tem času slika njegov biograf z besedami: „Bivši državni uradnik je nastopal pred nami ob dopoldnevih v razredih inštituta kot oficialni pedagog, za časa obeda kot razposajen družabnik, neprisiljeno občujoč s svojimi neznatnimi soobedovavci; pojavljal se je ob večerih v vlogi domačega učitelja, sedaj odkrito kažoč, da ga pedagoški posel dolgočasi, sedaj veselo se kriveč od smeha s svojimi učenci v učni uri zgodovine in geografije; videli so ga včasih v intimnem pomenku s Puškinom ali njegovimi sošolci iz Nježina, potem zopet z materjo njegovih učencev, gospo Longinovo, ali pa naposled kot častnega gosta, povabljenega od kakega aristokrata, grofa Daškova ali Bludova, v vlogi čitatelja njegovih lastnih proizvodov.“

Videč, da se petrograjsko občinstvo zanima za maloruske snovi, začne zbirati s pomočjo matere v domačem kraju gradivo za povesti iz ukrajinskega življenja in izda svoje „Večere na pristavi blizu Dikanjke“, polne čarobnega poetičnega lirizma.

Že ta knjiga je imela velik uspeh, kar je vzpodbudilo pisatelja k novim podobnim načrtom. Da jih izvede, je popotoval Gogolj l. 1832. skozi Moskvo v svojo Ukrajino. Povrnil se je v Petrograd precej izpremenjen: iz prejšnjega mladeniča, sedaj sanjača, potem veseljaka, je postal mož, čigar humor se je začel izpreminjati vedno bolj v satiro. Takrat je napisal duhovite aforizme o Petrogradu in Moskvi, v katerih je označil severno prestolico kot mesto brez posebnega značaja, strahotno tiho, s prebivavci, kakor da bi bili vsi uradniki, brez duha in zanimanja za kaj drugega kakor za službo. Že takrat mu je vstala v glavi misel, da bi napisal satirično komedijo iz uradniškega življenja. A poprej je še naslikal historično podobo svoje zaporoške Ukrajine XVI. stoletja pod naslovom „Taras Buljba“, v kateri je vpodobil vse neugnani razmah svobodoljubnega polnoplemenskega naroda slovanskega.

To povest je izdal l. 1835. v knjigi „Mirgorod“ s še nekaterimi drugimi povesticami, ki pomenijo že značilno umerjenost njegovega velikega talenta. V tej knjigi je Gogolj sicer še ves oni južnoruski kazak, ki se vznáša s sijajnim, od življenske sile prekipevajočim zanosom nad ono pristorusko razmišljajočo otožnostjo, ki kakor črv rije po srcu. Zdrava natura plemena mu brani povešati glavo: „Poslušaj, brat,“ piše prijatelju, „na naši duši je tolikanj žalosti in toge, da, če bi se dovolilo vsemu temu na svobodo, sam vrag vé, kaj bi nastalo iz tega. Čim silneje prihaja v srce stara žalost, tem bučnejša mora biti veselost.“

V povestih, izdanih istega leta pod naslovom „Arabeske“, krene Gogolj v izrazito realistično smer. Njih dejanje se ne vrši več v pravljčni Ukrajini, ampak v Petrogradu in v — uradniških krogih. Petrograjska realnost leži v teh „Zapiskih blaznika“, v tem „Nosu“, v tem „Plašču“, leži kot ogromna nekazna kepa, težka liki zemlja. In umetnik se pogreza vanjo in jo gnete v bizarno fantastične oblike.

Odslej se začno tesniti v njegovi domišljiji predmeti iz petrograjskega uradniškega dejanja in nehanja. Važnost tega stanu, kakršen bi moral biti in kakršen je v resnici, mu vstaja pred očmi. Od vseh strani se mu vsiljujejo modeli na zunaj mogočnih činovnikov, na znotraj smešno klavernih duševnih pokvek. Ti važni činitelji države in naroda začno intenzivno zanimati onega Gogolja, ki je živel in občeval v prijateljskem krogu Puškina, smatrajočega po načinu vseh romantikov pisateljski poklic za nekako svečeniško narodno misijo. Sedaj ga več ne zanimajo pravljice: „Naj zapadejo pozabi,“ piše prijatelju, „dokler ne vzide iz mene kaj težkega, velikega, umetniškega.“ Par tednov pozneje se izpoveduje istemu prijatelju, da mu „je glavo zmešala komedija“. „Ne vem, zakaj me sedaj tako žeja po sodobni slavi. Vsa globina duše se mi takorekoč trga navzun. Dosedaj nisem še napisal prav ničesar . . . Oni dan se je bila že začela sestavljati zgodba komedije, tudi naslov je bil že napisan na belem, debelem sešitku: ‚Vladimir 3tje stopnje‘, in koliko žolči, smeha in soli! . . . A hkratu sem obstal, videč, da se pero kar samo od sebe zadeva ob mesta, ki jih za nič na svetu ne propusti cenzura. A kaj bo, če se igra ne bo igrala? Drama živi samo na odru; brez nje je kakor duša brez telesa. In kateri mojster izpostavi narodu nekončan umotvor? Drugega mi ne preostane, kakor izmisliti si najnedolžnejšo zgodbo, ki ne bo žalila niti policijskega komisarja. A kaj je komedija brez resnice!“ — V takem razpoloženju je Gogolj začel pisati komedijo iz življenja petrograjskih uradnikov, ki jo je pa zopet uničil razen nekaterih scen, ki so se ohranile v podobi odlomkastih eno-

dejank. Zasnoval (a izvršil šele šest let pozneje) je tudi „Ženitev“, v kateri je izklesal ono izborno figuro dvornega svétnika Podkolesina, ki se z vratolomnim skokom skozi okno reši jarma sv. zakona, s celo vrsto izborno pogojenih ženitvenih kandidatov.

Po vseh teh dramatičnih poizkusih je prišel na idejo „Revizorja“, glede katerega je imel upanje, da ga spravi skozi petrograjsko cenzuro, ker je njega zgodbo prenesel v zakotno provincijalno mesto. Podobna fabula je bila v eldoradu birokratizma, ki ga je takrat predstavljal Rusija, takorekoč v zraku. Uporabljali so jo že razni ruski pisatelji pred Gogoljem. Vrhutega pripovedujejo literarni zgodovinarji, da je obrnil Gogoljevo pozornost na ta predmet Puškin, ki je baje nekoč sam veljal v Novgorodu za „revizorja“. V čemer se je Gogoljeva komedija razlikovala od vseh dotodanjih podobnih proizvodov ruskih, je bilo to, da ni bilo v nji niti sledu po kakem „pozitivnem“ značaju: sami lopovi nastopajo v nji; in vendar vsi tako človeški, tako izborno opazovani! Vsak zase individualen značaj, nikjer nikake šablone. Mržnja do izrastkov birokratizma se je čutila, saj je bil Gogolj s Puškinom vred hud nasprotnik vsemogočnega, oholega uradništva. A obenem je pod to dominantno zvenela tiha spodnja nota usmiljenja do teh žrtev strašnega mehanizma. Morebiti je bil Gogolj začel pisati svojo komedijo res samo iz veseljaštva, iz potrebe smeha, a zgodilo se je, kakor se je dogajalo pri njem vedno, da je postajal njegov smeh — „sveti smeh“, izpod katerega so zableščale solze sočutja.

(Konec prihodnjič.)

Ivan Prijatelj.

Nekaj o Pucciniju.

V sedemdesetih letih se je pojavila v Franciji nova struja. Bilo je to presenečenje za ves glasbeni svet, kajti pretila je nevarnost, da se „antiko“ s tem zatemni. Na odru ni bilo videti blestečih kostumov, krasnih frizur itd., temveč vse je bilo naravno — veristično. Bizet je pokazal s svojo „Carmen“ novo smer. Sicer je „Carmen“ tedaj propadla, toda čez nekoliko let se je spet pojavila in triumfirala po vsi Evropi. Povzročila je velik hrup med glasbeniki, celo Nietzsche se je zavzel za stvar in nastopil proti Wagnerju. Naravno je, da so se pojavili somišljeniki najprej v Italiji, kajti tukaj je vedno najboljši teren za vsako novo gibanje.

V devetdesetih letih stoji tu že cela vrsta mladih podjetnih in smelih glasbenikov, ki navdušeni od ženijalnega Wagnerja s pravo južno in vročo krvjo ustvarjajo dela, že danes dominirajoča na vseh opernih repertoarjih. Najznamenitejši med njimi so Mascagni, Leoncavallo, Puccini in Smaraglia. Prva dva sta stopila direktno v stopinje Bizetove dramatike. Mascagni pretira celo in postane popolnoma „sirov“, Leoncavallo ustvarja skrbneje ter je bolj zmeren, medtem ko je Puccini v svoji „Bohèmi“ za kompromis, je verist, toda v rokavicah. Ne mara krvavih, strastnoblaznih motivov, temveč hoče biti eleganten in vseskozi fin.

In to se mu docela posreči vsaj v „Bohèmi“ in v „Manon Lescaut“. V „Tosci“ in „Fanciulla del West“ — priznajmo — so nekateri momenti, ki preidejo v afektacijo ali pa mogoče v kinematograf. In zakaj bi ne? V klasični dobi se je pevec postavil pred rampo in zapel z virtuozno dovršenostjo arijo z vsemogočnimi težkočami, dandanes mu ni tega več treba. Pevec recitira. Od njega ne zahtevamo „bèl canto“, temveč igralsko dovršenost.

Zakaj je pravzaprav Puccini tako priljubljen pri publiku? Večina bo odgovorila, da zлага krasno glasbo. Da, tega nihče ne negira, toda znani mojster ve, kje leži 50 odstotkov uspeha. Nekoč se je izrazil v pogovoru z nekim žurnalistom, da zahteva predvsem krasen libreto, ki gane brez glasbe vsakega, potem napiše šele glasbo. Ako prečitamo njegove librete, vidimo, da je to res. „Tosco“ je že popolnoma zavrgel in nad njo obupal, prijatelji so ga slednjič pregovorili, da se je lotil dela in ga dovršil. Dolgo Sardoujevo tragedijo je reducirjal na tri dejanja, polna groznih dramatičnih momentov in efektne

glasbe. — Ako kdo zasleduje Puccinija, bo zapazil, da se v prvih delih v peljavi melodije kakor v harmonizaciji še ni izkristaliziral, že v „Manon Lescaut“ postaja jasnejši, v „Bohèmi“ pa z mojstrsko roko obvlada orkester in formo, potencira vse to v „Toski“, v „Butterfly“ se skoraj vrne k prvi maniri, v „Fanciulla del West“ pa spoznamo Puccinija instrumentatorja. To je res virtuožno instrumentirano delo, žal, da tekst kaj slabo odgovarja.

V najnovejših njegovih operah, kakor v „Le rondini“ se vrnemo zopet v Pariz med boheme, ravnotako v prvem delu treh enodejank v „Plášču“. Zopet vidimo pariško življenje. Tam nekje daleč živi veseli svet in se zabava, a na bregu Sene resno in težko delo. V temni noči kot pod plaščem greha se izvrši zločin. „Sestra Angelika“ je vseskozi mistične vsebine. Srednjeveški samostan, mlada nuna, strast in grozota življenja Puccini konča to trojico s komično opero „Gianni Schicchi“. Ravno v tej operi vidimo, koliko važnosti polaga mojster na dober libreto. Zgodba o zvitem Gianniiju, ki opehari na enostaven način vse sorodstvo, je jako zabavna.

Te tri enodejanke, ki so na dunajski državni operi sijajno uspele, vprizori tudi naša opera, in sicer v drugi polovici tekoče sezone.

A. Neffat.

Palilulski Miloš Veliki,

Spisal Branislav Nušić.

Če greste po Takovski ulici navzdol, boste našli v Paliluli veliko poslopje, v katerem je zaprt Miloš Veliki. Gotovo boste takoj vsi mislili, da je zaprt tam od 29. maja. Ne, on je zaprt tamkaj brez obzira na zgodovinske dneve, brez obzira na režime; zaprt je v trdni ječi, iz katere ne bo nikoli rešil svojih kosti.

Čakajte, povem vam, zakaj je zaprt Miloš Veliki v Paliluli.

Vi vsi poznate onega kiparja Petra Ubavkića, ki ga je imenoval pokojni Ljuba Nedić, „skulpterja“. E, tega Petra Ubavkića se polasti velika ideja. Pravzaprav, ideja ni bila tako velika, ampak on jo je hotel izvesti v velikih razmerah. Seveda, po naročilu ali pa vsaj na migljaj od zgoraj. Da bi mu pa stvar odkupili, bi bil moral izvršiti „Takovsko vstajo“. Za tako veliko idejo je potreboval velik lokal in pričel ga je iskati.

Bile so ravno šolske počitnice in Ubavkiću šine v glavo srečna misel, da bi eno izmed učilnic ljudske šole porabil za atelier. Najbolj pripravna se mu je zdela palilulska ljudska šola, ker je bila nova, prostrana in svetla. Obrne se na občino za dovoljenje in beogradska občina odstopi — bolj iz obzirov do Miloša Velikega kot iz obzirov do umetnika — Petru Ubavkiću eno učilnico, da v njej oblikuje Miloša Velikega.

Divna, lepa, visoka, prostrana učilnica! Človek ima kar veselje do dela! Peter Ubavkić dopelje takoj dva voza mavca in si uredi učilnico. Odznotraj se zaklene s ključem in tri mesece ne odpre vrat.

Figura je rasla od dne do dne. Najprej Miloš, trikrat večji od naravne velikosti, en meter nad glavo Melentijev križ, naposled Miloševa takovska zastava, ki se je razvila po vsej učilnici, od stropa do tal, od ene stene do druge.

Učilnica velika, ideja velika, Miloš Veliki! Kaj je pri tem kaj čudnega, da je postala grupa silno velika in napolnila vso sobo, od južne do severne, od zapadne do vzhodne stene in vrhu tega še od stropa do tal? In cela stvar je bila izdelana umetniško, da se je vse čudilo.

E, sedaj pa je spet pričelo šolsko leto in beogradska občina prosi umetnika, ki je delo dokončal, da odnese umotvor, kajti učilnica mora služiti zopet svojemu namenu.

In zgodilo se je to, česar ni nihče pričakoval. Niti skozi okna, niti skozi vrata ni mogoče odnesti grupe. In če bi jo lahko odnesli, kam bi jo postavili! Najeti bi bilo treba celo hišo, da bi v njej stanovala grupa. Kako naj plača Ubavkić poleg najemnine za svoje stanovanje še najemnino za stanovanje, kjer naj bi stanovala grupa!

Najprej se je obrnil na zainteresirane kroge, da kupijo od njega grupo, pa naj si oni potem belijo glave, kako jo bodo prenesli. Sede Ubavkić in s svojo znano stilistično spretnostjo napiše akt: „Taka in taka stvar, meni je bil dan migljaj...“ Toda oni, ki so dali migljaj, se delajo, kot da nikoli v življenju niso ničesar namignili.

Šolsko leto pričanja, šolska uprava piše občini energična pisma in zahteva učilnico, občina pa energično sklene, da se Miloš Veliki izseli iz prvega razreda palilulske ljudske šole. Ta sklep se naznani Ubavkiću, grešnik Ubavkić pa si v obupu ruje ono malo las, kar jih še ima na glavi.

Končno mu pride rešilna misel. Zunanji zid učilnice naj se razruši, Miloš Veliki naj se prenese in zid zopet zazida. Ta sklep bi bil že izvršen, da ga nista preprečili dve malenkostni okolnosti in sicer:

a) proračun mojstrov za rušenje in zopetno zidanje osnovnega zidu, ki je znašal 3272 dinarjev in 44 dinarskih par, in

b) občinska strokovna komisija, ki je prišla na lice mesta ter si ogledala poslopje. Ker je stal Miloš Veliki v pritličju, kjer so osnovni, temeljni zidovi, noseči na sebi prostrano zgradbo, je komisija oficialno izjavila, da se ta zid ne sme rušiti, ker preti v nasprotnem slučaju nevarnost celemu poslopju.

Sedaj je nastala šele prava zmešnjava. Ubavkić bi na primer zelo lahko našel podpise ter dvignil menico na 3272·44 dinarjev, toda osnovnega zidu ne sme podreti, ker se sicer poruši poslopje.

Nastane obupen položaj. Šolska uprava energično zahteva učilnico, ker je zavoľo Miloša Velikega stlačen prvi razred ljudske šole v podzemlje; mestna občina energično ukazuje Ubavkiću, da v tem in tem roku izseli Miloša Velikega; Ubavkić, ki se dela, kot da mu je zelo lahko dobiti podpise za 3272·44 dinarjev, energično zahteva, da ruši; komisija izvedencev izjavlja energično, da se bo sesula hiša, ako se bo rušenje dopustilo.

Napetost je prekipela do vrhunca, situacija je bila podobna šahovski partiji, kjer se vse figure med sabo šahirajo, a se niti ena ne more kretati.

Otroci kriče v podzemlju, Miloš Veliki sedi udobno v učilnici, šolska uprava zmerja občino, občina zmerja Ubavkića,

a Ubavkić zmerja samega sebe in se zaklinja, da se nikoli več v življenju ne bo oprijel ideje, ki je tako velika, da ne more skozi okno, ali vsaj skozi dvokrila vrata.

Nazadnje šine Ubavkiću zelo srečna misel v glavo. Potem, ko je še dva, trikrat poskušal, če se bo odzval oni „migljaj“ odzgoraj, ter uvidel, da se nikakor ne odzove, je sedel ter si postavil še enkrat v službo svojo znano stilistično spretnost. Napiše toplo patriotično pismo, s katerim poklanja Miloša Velikega beogradski občini.

Občinski odbor je, kakor se to spodobi, po prečitaniu akta zaklical „živio“ ter takoj začel premišljevat, kaj bi z grupo. Ta skrb je postala tem večja, ko se je odslej šolska uprava obračala na občino in jo prosila, naj prenese „svojo“ grupo.

Občina je prišla v Ubavkićev položaj. Zato se je pa tudi z Ubavkićevim domislekom pomagala iz zadrege. Miloša Velikega je poklonila beogradskemu meščanstvu.

Da se stvar še bolj zaplete, se približa 29. maj, in sedaj nastane popolnoma nova situacija. Ubavkić sedaj energično trdi, da Miloš ni njegova grupa, on da jo je poklonil občini; občina se izgovarja in pravi, da je Miloš Veliki last meščanstva. Meščanstvo ničesar ne reče in sploh ničesar ne ve o stvari; šolska uprava sedaj po 29. maju še bolj energično zahteva, da se Miloš Veliki odstrani; komisija ne dovoli, da se ruši stena; Miloš Veliki robuje brez strahu v učilnici prvega razreda, a Ubavkić ponosno šeta po Terazijah kot človek, ki je namazal občino.

Jaz nameravam te dni k Petru Ubavkiću, da ga intervjuvam o celi aferi; potem bom pisal o tem.

Cene prostorom.

Parter	Drama	Opera
Sedež I. vrste	10 D	15 D
„ II. — III. vrste	9 „	13 „
„ IV. — IX. vrste	8 „	10 „
„ X. — XIII. vrste	6 „	8 „
Dijaško stojišče	2 „	2 „

Lože

Lože v parterju in		
I. redu za 4 osebe	40 „	60 „
Balkonske lože za 4 osebe	30 „	45 „
Nadaljne vstopnice v		
I. redu in parterju	8 „	10 „
Nadaljne vstopnice v		
balkonskih ložah	5 „	8 „

Balkon

Sedež I. vrste	7 „	10 „
„ II. — III. vrste	5 „	7 „

Galerija

Sedež I. vrste	3 „	4 „
„ II. — V. vrste	2 „	3 „
Stojišče	1 „	1 „

Vstopnice se dobivajo v predprodaji pri dnevni blagajni (**operno gledališče**) od 10. do pol 1. ure in od 3. do 5. ure proti 10% povišku in na dan predstave pri blagajni za gorenje cene.

Med predstavo vstop ni dovoljen.

Ponatisk dovoljen
le z označbo vira.

Gledališki list izhaja vsako soboto in prinaša poročila o repertoarju Narodnega gledališča v Ljubljani, vesti o gledališki umetnosti pri nas in drugod, kratke članke o važnejših dramskih in opernih delih in njih avtorjih. Sodelujejo: Fran Albrecht, Anton Funtek, Pavel Golia, Fran Govekar, Matej Hubad, Friderik Juvančič, Pavel Kozina, Alojzij Kraigher, Ivan Lah, Anton Lajovic, Ivan Prijatelj, Ivan Vavpotič, Josip Vidmar, Oton Župančič in dr.

TISKA UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI.